

БӨЛІМ: БАСТАУЫШ СЫНЫП

Бастауышта оқу мотивациясын арттыру

ЖАРИЯЛАНДЫ 29.01.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР bilimger, бастауыш, ішкі уәж, кері байланыс, қызығушылық, мотивация, ойындандыру, өзін-өзі реттеу, серіктестік	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/186890/

Надирова Сауле Худайбергеновна

Алматы облысы, Қарасай ауданы

Жібек жолы ауылы

Ахмет Байтұрсынұлы атындағы орта мектебі

Бастауыш сынып мұғалімі

АННОТАЦИЯ.

Бұл мақалада бастауыш мектеп оқушыларының оқу мотивациясын күшейтудің педагогикалық-психологиялық негіздері жүйеленеді. Мотивация оқу әрекетінің тұрақтылығын, өзін-өзі реттеуді және оқу жетістігін қамтамасыз ететін жетекші тетік ретінде түсіндіріледі. Негізгі назар сыныптағы қолайлы климатты қалыптастыруға, мақсат пен мағынаны айқындауға, дамытушы кері байланыс беруге, ойындандыруды мазмұнға бағындыруға және отбасы-мектеп серіктестігін нығайтуға аударылады. Ұсыныстар мұғалім тәжірибесіне енгізуге болатын нақты қадамдармен беріледі әрі диагностикалық бақылауды қамтиды.

Кілт сөздер: мотивация, бастауыш, ішкі уәж, қызығушылық, кері байланыс, ойындандыру, өзін-өзі реттеу, серіктестік.

КІРІСПЕ.

Бастауыш кезеңде оқуға қызығушылықтың қалыптасуы баланың кейінгі білім жолын айқындайды, өйткені осы жаста оқу әрекеті ойыннан жүйелі еңбектің құрылымына ауысады. Оқушы тапсырманы тек сыртқы талап ретінде қабылдаса, ынта тез әлсірейді, ал мағына мен жетістік сезімі орныққанда ішкі уәж күшейеді. Қазіргі сыныптардағы деңгейлік айырмашылық, ақпараттың көптігі мен алаңдатқыштар мотивацияны

басқаруды қажет етеді. Сондықтан мұғалім мотивацияны «берілетін сыйлық» емес, оқу ортасы, қарым-қатынас және тапсырма сапасы арқылы жоспарланатын үрдіс ретінде басқаруы тиіс.

ҚАУІПСІЗ ӘРІ ҚЫЗЫҚТЫ ОҚУ ОРТАСЫН ҚҰРУ.

Оқу мотивациясы ең алдымен психологиялық қауіпсіздікпен және тиесілілік сезімімен ұштасады, сондықтан мұғалім оқушының «қателесуге құқығын» мойындап, қателікті түзетуге бағытталған тілдік үлгілерді тұрақты қолданады. Сынып ережелері баламен бірлесіп келісілгенде, олар сыртқы бақылау құралы емес, ортақ құндылыққа айналып, өздігінен тәртіп сақтауға итермелейді. Сараланған тапсырмалар әр баланың қолынан келетініне сенім туғызып, табыс тәжірибесін жиілетеді, ал бұл «мен істей аламын» сенімін күшейтіп, оқу табандылығын арттырады. Мұғалім оқу кеңістігін ұйымдастырғанда көрнекілік пен қолжетімділікті сақтап, оқу бұрыштары, таңдау сөресі, шағын кітапхана сияқты аймақтарды қолданса, бала өз қызығушылығына сай әрекет бағытын таңдай алады. Сабақтың ырғағы тым бірсарынды болмауы үшін қысқа қозғалыс үзілістері мен назарды қайта бағыттайтын микроәрекеттер енгізіледі, бұл бастауыштағы шаршауды азайтып, оқу әрекетіне қайта оралуға көмектеседі. Осылайша сынып климаты, әділ талап және қолжетімді күрделілік деңгейі мотивацияның тұрақты негізін қалайды. Мұғалімнің дауыс ырғағы, әзіл мәдениеті, әділ кезек беруі және бір-бірін тыңдау нормасын бекітуі ынтымақтастықты күшейтіп, оқу әрекетін эмоциялық тұрғыдан тартымды етеді.

МАҚСАТ, МАҒЫНА ЖӘНЕ КЕРІ БАЙЛАНЫС АРҚЫЛЫ УӘЖДІ БАСҚАРУ.

Бастауыштағы мотивация көбіне «неге оқимын?» деген сұраққа берілетін жауаптың айқындығына тәуелді болғандықтан, әр сабақтың мақсаты баланың тілімен қысқа айтылып, өмірлік жағдаятпен байланыстырылуы қажет. Табыстың критерийі алдын ала белгілі болса, оқушы белгісіздіктен қорықпай, әрекетін жоспарлайды және күшін дұрыс бөледі. Қалыптастырушы бағалау барысында кері байланыс баға қоюдың орнына оқушының келесі қадамын нақтылауға қызмет етеді: мұғалім алдымен жетістікті атап, содан кейін түзетуді қажет ететін тұсты бір ғана нақты ұсыныспен көрсетеді, соңында оқушыны қайта орындауға шақырады. Мұндай цикл қателікке деген үрейді төмендетіп, үйренуге бағытталған ұстанымды қалыптастырады. Өзін-өзі бағалау элементтері (қарапайым дескриптор, «бағдаршам», рефлексиялық сөйлемдер) енгізілгенде, бала өзінің оқуын бақылауды үйреніп, автономия сезімі күшейеді. Сонымен қатар, қысқа мерзімді мақсат қою (мысалы, бір тапсырмада бір дағдыға назар аудару) үлкен нәтижені бөлшектеп, жетістікке жету ықтималдығын арттырады, бұл мотивацияны қолдайтын қуатты психологиялық ресурсқа айналады. Жұптық өзара тексеруде құрдас бағалауы

сыпайы тілмен жүргізіліп, оқушы «не істедім, нені жақсартамын» деген екі сұраққа жауап берсе, жетістік сезімі нақтыланады. Кері байланыстың уақтылы берілуі, әсіресе жаттығудан кейін бірден, балада қателікті түзетуге деген ниет пен сенімді сақтайды және келесі тапсырмаға белсенді кіріседі.

ОЙЫНДАНДЫРУ МЕН БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРДІ ӨЛШЕМДІ ҚОЛДАНУ.

Ойын бастауыш жасында жетекші әрекет болғандықтан, ойындандыру оқу мазмұнын «жеңілдету» үшін емес, түсінуді тереңдету үшін қолданылғанда ғана мотивациялық әсер береді. Әңгімелеу желісі бар тапсырмалар, миссия орындау, деңгейге өту сияқты құрылымдар назарды шоғырландырады, бірақ олар міндетті түрде оқу мақсаты мен критерийіне бағындырылып, балаға «не үшін» және «қалай» деген сұрақтарға жауап беріп тұруы тиіс. Ұпай мен белгі тек салыстыру құралына айналса, әлсіз оқушыларда ынта төмендейді, сондықтан мұғалім жарыс элементін шектеулі қолданып, жеке прогресс көрсеткішін басым етеді. Белсенді оқытуда зерттеу сұрағын қою, оқу станциялары, жұптық және топтық талқылау, қысқа жобалар баланы пассив тыңдаушыдан әрекет иесіне айналдырады, ал бұл танымдық қызығушылықты табиғи түрде оятады. Сандық ресурстарды пайдаланғанда тек эффектiге емес, жедел кері байланыс, визуализация және қателікті түзету мүмкіндігіне сүйену маңызды; экран уақыты мөлшерлі болып, әр тапсырма оқушының нақты ойлау әрекетін талап етуі керек. Нәтижесінде ойындандыру мен белсенді әдістер мазмұнмен үйлескенде, сабақ баланың ішкі уәжін сақтайтын мәнді тәжірибеге айналады. Ойын элементтері оқушының өз прогресін белгілеуіне, портфолио жинауына және таңдалған қиындық деңгейін өзгертуіне мүмкіндік берсе, сыртқы марапат ішкі қызығушылықты басып кетпейді.

ОТБАСЫ-МЕКТЕП СЕРІКТЕСТІГІ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭМОЦИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ.

Бастауыш оқушысы үшін үйдегі эмоционалдық ахуал мен оқу режимі мектептегі уәжге тікелей ықпал ететіндіктен, мұғалім ата-анамен байланысты тек ақпарат берумен шектемей, ортақ стратегия ретінде қалыптастыруы қажет. Үй тапсырмасының мақсатын түсіндіру, жұмыс ұзақтығын жас ерекшелігіне сай келісу және баланың өздігінен орындауына «кеңістік» беру ата-ананы бақылаушыдан қолдаушы серіктеске айналдырады. Мадақтауда нәтиже емес, күш салу, табандылық және дұрыс тәсіл ерекшеленсе, бала қиындықты жеке әлсіздік емес, өсудің кезеңі деп қабылдайды. Мұғалім ата-анамен бірге үйде оқу мәдениетін құруға ықпал ете алады: қысқа күн тәртібі, бірге оқу, сұрақ қою арқылы мазмұнын талқылау, баланың таңдауы бар оқу әрекеттері. Сонымен қатар, сыныпта әлеуметтік-эмоциялық дағдыларды дамытуға арналған қысқа жаттығулар, жанжалды бейбіт шешу, эмпатия және құрдастарды

8B%D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80.pdf

2. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. 2022.
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>
3. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. 2025–2026 оқу жылына арналған әдістемелік нұсқау хат. 2025.
<https://uba.edu.kz/storage/app/media/111%20KZ%20KZ%20KZ.pdf>
4. Айтан Қ.Ш. Бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын арттырудың педагогикалық тәсілдері. *Qazaq Journal*, 2024.
<https://qazaqjournal.kz/qjys/article/view/95>
5. Каденова А.Е. Бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясының тиімділігін арттыру. 2024.
<https://dspace.kspi.kz/items/78f51cc2-e90b-4aa1-a719-949bca7f259a>
6. Бәрібекова Ф.Б. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. 2018.
<https://pps.kaznu.kz/ru/Main/FileShow/1517728/105/446/7799/%20%20%20%20%20/2024/1>
7. Оспанбекова Н.М. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық іс-әрекетке даярлау. Диссертация, 2018.
<https://www.kaznpu.kz/docs/doctoranti/ospanbekova/disstertation.pdf>
8. Ryan R.M., Deci E.L. *Self-Determination Theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. 2000.
https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_SDT.pdf

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.